

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

(99)

ANTONI XIĘŻOPOLSKI (1861—1951)

Antoni Xiężopolski urodził się 6 IX 1861 r. w Wieliszewie pod Warszawą. W 1882 r. ukończył Gimnazjum Realne w Łowiczu i w tym samym roku podjął studia w renomowanym petersburskim Instytucie Technologicznym. Dyplom inżyniera technologa uzyskał w 1887 r. Po ukończeniu studiów podjął pracę w służbie mechanicznej Kolei Mikołajowskiej w Rosji, a następnie w rosyjskim Ministerstwie Kolei.

Specjalizował się w projektowaniu i budowie taboru kolejowego, starając się łączyć badania naukowe z praktyką przemysłową. Był jednym z najbliższych współpracowników inż. Szczukina, profesora Instytutu Technologicznego w Petersburgu. We współpracy z fabryką lokomotyw w Kołomnie opracował projekt rozbudowy głównych warsztatów kolejowych oraz projekty dwóch typów parowozów dla Kolei Mikołajowskiej. Wykonał również projekt parowozu dla Kolei Mandżurskiej, który produkowała amerykańska firma The Baldwin Locomotive Works w Filadelfii. A. Xiężopolski nadzorował produkcję i odbiór tych parowozów w Filadelfii.

W latach 1900—1908 A. Xiężopolski był dyrektorem wytwórni wagonów „Dwigatel” w Rewlu, a w latach 1908—1917 dyrektorem zakładów „Feniks” w Rydze, które przebudował i uruchomił w nich produkcję wagonów oraz maszyn rolniczych. Równocześnie pełnił funkcję doradcy w zakresie budowy parowozów w fabryce w Charkowie.

Prace naukowe A. Xiężopolskiego były ściśle związane z produkcją taboru kolejowego i były drukowane przeważnie jako załączniki do projektów. Praktyczny i teoretyczny dorobek A. Xiężopolskiego uzyskał wysoką ocenę w rosyjskim środowisku kolejowym, czego wyrazem było powołanie go na członka Komisji Taboru Kolejowego i Warsztatów przy Ministerstwie Kolei. Swoimi doświadczeniami dzielił się ze studentami petersburskiego Instytutu Technologicznego, w którym przez wiele lat wykładał projektowanie parowozów jako pracownik Katedry Lokomotyw, kierowanej przez prof. Szczukina.

Po powrocie do kraju, 1 X 1921 r. został powołany przez Radę Wydziału Mechanicznego Politechniki Warszawskiej (PW) na stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Budowy Lokomotyw. 1 II 1922 r. został mianowany profesorem zwyczajnym i objął równocześnie kierownictwo Zakładu Budowy Lokomotyw PW. Prof. A. Xiężopolski wykładał na PW następujące przedmioty: budowę lokomotyw, wagony i warsztaty kolejowe. Wykład z budowy lokomotyw trwał dwa semestry po dwie godziny tygodniowo i obejmował rys historyczny rozwoju lokomotyw, wzory oporu pociągów i sił pociągowych parowozu, konstrukcję i obliczanie składowych części parowozu, parowy kocioł, ostojnicę, wózki, maszyny

parową, hamulce, szkodliwe elementy ruchu parowozu oraz zastosowanie teorii.

Wagony prof. A. Xiężopolski omawiał jeden semestr po jednej godzinie tygodniowo, uwzględniając takie zagadnienia, jak typy wagonów osobowych, towarowych, specjalnych, konstrukcję pudła, ostojnic, wózków, zespoły kół i hamulców z odpowiednimi obliczeniami, wewnętrzne urządzenia wagonów osobowych i specjalnych, ogrzewanie, wentylacja i oświetlenie.

Wykład z warsztatów kolejowych trwał również jeden semestr po jednej godzinie tygodniowo i obejmował tematy: cel i typy naprawni, obliczanie ilości taboru i ilości taboru podlegającego naprawie w ciągu roku, obliczanie rozmiarów budynków, naprawni głównych i uzupełniających, instalację i roboty wykonywane w poszczególnych wydziałach naprawni, składy, parowozownie i organizację służby trakcji.

Prof. A. Xiężopolski kierował także pracami studentów, wykonujących dyplomowe projekty parowozów. Do realizacji programu naukowo-dydaktycznego Katedry Budowy Lokomotyw zaprosił docentów: Alberta Czeczotą, Romana Podoskiego i Mieczysława Gronowskiego. W katedrze wykonywało rocznie prace dyplomowe 10 studentów, którzy potem tworzyli kadrę fachowców w przemyśle lub w kolejowej służbie mechanicznej. Działalność i program Katedry Budowy Lokomotyw nie uległy zmianie po przejściu prof. A. Xiężopolskiego na emeryturę w 1936 r. i objęciu katedry przez prof. Kazimierza Zembrzuskiego. Prof. K. Zembrzusi był obok prof. Hipolita Sobolewskiego najwybitniejszym uczniem prof. A. Xiężopolskiego.

Równoległe z zajęciami na PW prof. A. Xiężopolski prowadził współpracę z Ministerstwem Komunikacji, będąc od 1924 r. członkiem Rady Technicznej i doradcą Departamentu Mechanicznego tego resortu. Współpracował również ściśle z przemysłem, biorąc udział w projektowaniu wszystkich nowych parowozów Polskich Kolei Państwowych, jakie były wówczas w kraju budowane. Był członkiem Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich.

Zajęcia dydaktyczne i rozwiązywanie praktycznych zagadnień pochłaniały prof. A. Xiężopolskiego całkowicie i w rezultacie niewiele prac naukowych opublikował. Wydał jedynie skrypt pt. „Parowozy”, który powstał na kanwie wykładów wygłoszonych przez profesora w latach 1930—1936.

W uznaniu zasług dla polskiego kolejnictwa prof. A. Xiężopolski został dwukrotnie odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1937, 1948). W 1939 r. otrzymał od rektora PW Brązowy Medal za długoletnią pracę w uczelni.

Prof. A. Xiężopolski zmarł 21 V 1951 r. w Warszawie i został pochowany na cmentarzu Powązkowskim (140-VI-5).

Opracował Józef Piłatowicz